

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โรงเรียนบ้านดงบัง
หนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี

An Application of The Four Sublime States of Mind in accordance with the teachers'
Etiquettes in Bandongbang Nongkhien School, Nongsrapla Sub-district,
Nongharn District, Udonthani Province

พระมหาบุญเยี่ยม อติภทฺโท (ราชสะอาด)

Phramaha Boonyiem Atibhaddo (Rajasa-ard)

วัดสว่างสามัคคีธรรม

Sawang Samakkhitham Temple, Thailand

Corresponding Author E-mail: abc42896395@gmail.com

Retrieved: January 23, 2023; Revised: February 16, 2023; Accepted: March 8, 2023

บทคัดย่อ

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพครู 2) เพื่อศึกษาแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนามจากการศึกษาแล้วนำผล การศึกษามาวิเคราะห์สามารถสรุปได้ดังนี้ หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย อุเบกขา คือการรู้จักวางเฉย กรุณา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เมตตา คือความปรารถนาให้ผู้อื่น ได้รับสุข เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ และจรรยาบรรณ วิชาชีพครู จรรยาบรรณวิชาชีพครูมีความสำคัญต่อวิชาชีพครูเช่นเดียวกับที่จรรยาบรรณวิชาชีพ มีความสำคัญ ต่อวิชาชีพอื่น ๆ ซึ่งสรุปได้ 3 ประการ คือ 1. ปกป้องการปฏิบัติงานของสมาชิกในวิชาชีพ 2. รักษามาตรฐาน วิชาชีพ และ 3. พัฒนาศักยภาพวิชาชีพแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนอง สระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 5 ด้านคือ 1. จรรยาบรรณต่อตนเอง 2. จรรยาบรรณ ต่อวิชาชีพ 3.จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพครูซึ่งช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และกันอย่างสร้างสรรค์ และ 5. จรรยาบรรณต่อสังคม

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบัง หนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี เป็นการบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับ หลักจรรยาบรรณวิชาชีพครู 5 ด้าน โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมครู และการนำพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

โดยบูรณาการเรียนในแต่ละรายวิชาให้มีเนื้อหาของหลักธรรมเข้าสอดแทรกเพื่อเป็นการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาระหว่างครูที่จะเป็นการพัฒนาหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับจรรยาบรรณวิชาชีพครู และนักเรียนได้รับองค์ความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปพร้อมกัน

คำสำคัญ: หลักพรหมวิหาร 4, จรรยาบรรณวิชาชีพครู

Abstract

An application of the Four sublime states of mind to a professional code of ethics for teachers at Baan Dongbung–nongkheuan School, Nongsrapla Sub–District Nongharn District Udon Thani Province. The Objectives of the research are: 1) to study on the Four sublime states of mind and a professional code of ethics for teachers; 2) to study on a conceptual framework of a professional code of ethics for teachers at Baan Dongbung–nongkheuan School, Nongsrapla Sub–District Nongharn District Udon Thani Province; 3) to present a guideline how to apply the Four sublime states of mind to teachers as a professional code of ethics at Baan Dongbungnongkheuan School, Nongsrapla Sub–District Nongharn District Udon Thani Province. The results revealed that: The Four sublime states of mind are: Loving–kindness, compassion, Sympathetic joy and Equanimity; these are a fundamental of living virtues. A professional code of ethics for teachers are very important for teachers are as follows 1) to protect the action of a professional code of ethics co–workers; 2) to maintain standards of a professional code of ethics; 3) to develop a professional code of ethics. The conceptual framework of a professional code of ethic for teachers at Baan Dongbungnongkheuan School, Nongsrapla Sub–District Nongharn District Udon Thani Province; are including 1) Ethics for oneself; 2) Ethics for professional code; 3) Ethics for students or clients; 4) Ethics for co–workers and 5) Ethics for society.

An application of the Four sublime states of mind to teachers as a professional code of ethics at Baan Dongbung–nongkheuan School, Nongsrapla Sub–District Nongharn District Udon Thani Province – to integrate the Four sublime states of mind to the five conceptual frameworks of a professional code of ethics for teachers are as follows 1) the teacher training process; 2) the integration of the Four sublime states of mind into the chapter or classroom. This is how to apply the Four sublime states of mind to a professional code of ethics for teachers; otherwise students will gain to understand the Buddha’s teaching as well.

Keywords: The Four sublime states of mind, a professional code of ethics for teachers

บทนำ

รูปแบบการศึกษาในสังคมปัจจุบันนี้มีการพัฒนาตามยุคสมัย มีการศึกษาทั้งในโลกออนไลน์และออฟไลน์ ซึ่งแตกต่างจากในอดีตเพื่อการเรียนรู้แบบของการดำรงชีวิตได้มีการพัฒนาให้ไปเป็นไปตามยุคสมัยเพื่อชีวิตที่มีความเรียบง่ายขึ้น ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดวัตถุประสงค์และ แนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คือ 1) เพื่อการดำเนินการในการพัฒนาคน รอบด้านอย่างสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาโดยเฉพาะแนวนโยบายเพื่อการดำเนินการที่ 3 การ ปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม จริยธรรมค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม 2) สร้างสังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยเฉพาะตามแนวนโยบายเพื่อการ ดำเนินการที่ 5 การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความคิด ความประพฤติ และ คุณธรรมของคน มีเป้าหมายเพื่อให้คนไทยทุกคนมีทักษะ และกระบวนการในการคิดวิเคราะห์และแก้ไข ปัญหาสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรับผิดชอบชั่วดีมีระเบียบ วินัย ประหยัดอดออมมีจิตสำนึกมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และมีสุขภาพแข็งแรง 3) พัฒนา สภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการ เรียนรู้ (เลขาธิการสภาการศึกษาสำนักงานแผนการศึกษาแห่งชาติ, 2551) และ การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาต้องถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพราะสถานศึกษามีองค์ประกอบอยู่ 2 ประการ คือ คนและงาน นั้นหมายความว่า การบริหารคนอย่างไรว่าจะได้ถึงความสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คนถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะคนเป็นผู้กระทำให้เกิดปัจจัย อื่น ๆ โดยเฉพาะงาน คนเป็นผู้ทำให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย การศึกษาเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งใน การสร้างความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของชาติ ถ้าการจัดการศึกษาของชาติมีคุณภาพก็หมายถึง ประชาชนในชาติมีคุณภาพตามไปด้วย (ธงชัย สันติวงษ์, 2548) สถานศึกษาจึงนับว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญยิ่ง สถานศึกษา เป็นสถาบันที่นานโยบายด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ จะเกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการ บริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541) ในทางพระพุทธศาสนา การทำงานให้สำเร็จต้องมีหลักธรรมหรือนำธรรมะข้อใดข้อหนึ่งมาเป็นแนวทางปฏิบัติ จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้เหมาะสม ดังนั้น บุคลากรในองค์กรจะทำงานได้ดียิ่งขึ้นจะต้องมีหลักปฏิบัติที่ดีในทางธรรม คือ ต้องมีพรหมวิหารธรรม 4 ประกอบด้วย 1. เมตตา คือการมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมี ความสุข มีความรักและความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขาต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา 2. กรุณา คือความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่น พ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบเคราะห์กรรม ต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อใจกว้างรับฟังปัญหา 3. มุทิตา คือความรู้สึกลึกซึ้งยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี และ 4. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เทียงตรงไม่เอนเอียง (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2534) ความคาดหวังของสังคม และบุคลากรหลายระดับที่หวังให้ครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศและพัฒนาพลเมืองของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยะประเทศทั้งทางด้าน

คุณธรรมความรู้และความสามารถต่าง ๆ แต่ก็ยังมีครูบางคนที่ยพยายามประพฤติปฏิบัติตนผิดวินัยจรรยาบรรณของครูที่ดีเป็นที่เสื่อมเสียต่อสถาบันวิชาชีพครูเป็นอย่างมากดังที่เป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่บ่อย ๆ (สุนอมรวีวัฒน์, 2535)

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในด้านร้ายที่มีการปฏิบัติต่อนักเรียนในเรื่องของการที่ครูผิดศีลธรรมต่อนักเรียนในหลายเรื่อง ที่มีข่าวในสังคมออนไลน์ในปัจจุบันที่เป็นผลด้านลบต่อวิชาชีพครู เช่น ครูทำร้ายร่างกายเด็ก ครูข่มขืนนักเรียน เป็นต้น ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่ครูขาดในเรื่องของจรรยาบรรณวิชาชีพครูที่ดีและหลักธรรมในการดำเนินชีวิตจึงส่งผลให้เกิดความไม่น่าเชื่อถือในอาชีพของครู ซึ่งจากปัญหาที่เกิดขึ้นการที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่งและคนดีได้นั้นการพัฒนาแม่พิมพ์ที่ดีคือครูที่แบบอย่างให้เด็กนั้นได้เป็นแบบอย่างที่ดี จึงเป็นเหตุผลที่โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี ที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู ประกอบด้วย 5 ด้านคือ 1.จรรยาบรรณต่อตนเอง คือครูต้องมีวินัยในตัวเอง ต้องพัฒนาวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ เพื่อที่จะเป็นการพัฒนาดตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงก้าวทันโลก สามารถตอบคำถาม และอยู่ร่วมกับสังคมที่มีความเป็นแปลงได้อย่างมีความสุขด้วยการพึ่งตัวเองเป็นหลักที่มั่นคง 2.จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ที่จะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อตัวเราเองในเรื่องของจิตอาสาที่มีต่อโรงเรียนอันจะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเด็กนักเรียนและภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียน 3.จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจ โดยไม่กระทำตนเป็นปฏิบัติต่อความเจริญของศิษย์และผู้รับบริการหรือเรียกเก็บ ยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ ด้วยการเอาใจใส่รักในสาขาอาชีพอย่างมีจิตวิญญาณของความเป็นครูที่แท้จริง 4.จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ด้วยการช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเท่าที่ความสามารถด้วยการสร้างความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจร่วมใจกัน อันจะเป็นพลังที่จะเป็นแรงส่งการทำงานเป็นทีมให้ประสบความสำเร็จในการทำงานเป็นทีม และ5.จรรยาบรรณต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเพื่อที่จะเป็นการสั่งสอนนักเรียนให้มีความเข้าใจในความเป็นมาและความสำคัญในแต่ละด้านของความเป็นผู้นำต่อบริบททางสังคมให้มีความเป็นหนึ่งเดียวไม่สร้างความแตกแยก ซึ่งการศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 ที่ประกอบด้วย อุเบกขา คือการรู้จักวางเฉย กรุณา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เมตตา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ อันจะเป็นการบูรณาการหลักธรรมกับจรรยาบรรณวิชาชีพครูให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของครูและนักเรียนให้เกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพครู

2. เพื่อศึกษาแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครูของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การทำวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม ทำการศึกษาใน 2 วิธีคือ อาศัยเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวคิด ทฤษฎีของการศึกษา เพื่อที่จะเป็นการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการศึกษาในครั้งนี้ และการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นฐานในการนำเสนอและการอ้างอิง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกอันเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย
2. ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความทางวิชาการ หนังสือที่นักปราชญ์ทั้งหลายเขียนไว้ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักพรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพครูในการพัฒนาในหลากหลายมิติที่เป็นการพัฒนาให้ดีขึ้นของระบบการศึกษา และครูต่อการเรียนการสอน รวมทั้งครูต่อนักเรียน
3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้บุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ในโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 23 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง และผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม 1 คน เพราะการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย การหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา คือ พระครูพิศาลสารบัณฑิต, รศ.ดร. และ ผศ.ดร.บุญส่ง สิ้นธุ์นอก อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบและให้แก้ไขปรับปรุงนำแบบสัมภาษณ์มาแก้ไขปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ สำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับภาษาไทย พุทธศักราช 2539 เป็นข้อมูลของหลักธรรมพรหมวิหาร 4

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บข้อมูลจากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ เช่น หนังสือทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาครูเพื่อที่จะเป็นการสร้างแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพครู หนังสือเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมทางสังคมในการใช้สอนของครูเพื่อที่จะเป็นการปลูกฝังให้เกิดจริยธรรมทางสังคมต่อเด็ก รวมทั้งเรื่องราวของครูตัวอย่างที่ได้รับรางวัลดีเด่น เป็นต้น

3. ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีสร้างชุดคำถาม เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นผู้ตรวจสอบครู รวมทั้งการสัมภาษณ์ครู และนักเรียน พร้อมร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการศึกษา ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยสร้างชุดคำถามเพื่อหาข้อมูล ในเรื่องแนวคิด ทศนคติ หลักการ แนวทางประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามวัตถุประสงค์การวิจัย จำนวน 23 รูป/คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำการสัมภาษณ์เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการทำการสัมภาษณ์ที่เป็นเอกสารสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง การบันทึกภาพ ทำการจัดหมวดหมู่โดยใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบออกเป็นประเด็นของการศึกษา เช่น ประเด็นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตรงกัน และแตกต่างกัน เป็นข้อมูลสารสนเทศ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานภาคสนาม

2. นำประเด็นวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ของการวิจัยมาเป็นตัวกำหนดในการวิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ แต่ละด้านของการวิจัย

3. จำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในแต่ละบทตามลำดับ และจำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม มาสรุปเป็นองค์ความรู้ของการวิจัย เป็นประเด็นที่มีความสำคัญและตอบปัญหาของการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำสาระสำคัญของการวิจัยมาสรุปโดยการพรรณนา

5. นำผลสรุปของการวิจัยมาสู่การอภิปรายผลการวิจัยเพื่อที่จะได้เข้าใจการเชื่อมโยงรูปแบบของการวิจัย แนวคิดทฤษฎีของการวิจัย งานเขียนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กันกับเรื่องที่ทำให้การวิจัยให้เกิดองค์ความรู้ของการวิจัยเพื่อที่จะได้นำไปใช้ให้เกิดผลประโยชน์ได้งายและครอบคลุมของการวิจัย

6. จัดทำข้อเสนอแนะของการวิจัยโดยแบบออกเป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ซึ่งอาจมีบางประเด็นที่ไม่สมบูรณ์ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อที่จะได้ศึกษาทำการวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1. เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพครู 2. เพื่อศึกษาแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี และ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการ

ประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนามจากการศึกษาแล้วนำผลการศึกษามาวิเคราะห์หาสามารถสรุปได้ดังนี้

หลักพรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพครู พรหมวิหารธรรม คือ หลักธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความสุข เนื่องจาก คุณลักษณะของ ผู้มีพรหมวิหารธรรมที่ถูกต้องแท้จริง คือมีเมตตาที่ประกอบด้วย อุเบกขา มีกรุณาอันประกอบด้วยอุเบกขา มีมุทิตาที่ประกอบด้วยอุเบกขา และมีอุเบกขาที่พร้อมด้วย เมตตา กรุณา และมุทิตา จรรยาบรรณวิชาชีพครูทำให้เป็นครูที่ดี เป็นที่รักใคร่ชอบและชอบพอของคนอื่นนอกจากนี้คนดีย่อมทำประโยชน์แก่ตนเอง และคนอื่นด้วย การไม่ทำชั่วเป็นการลดภาระของสังคมที่ไม่ต้องแก้ปัญหา การทำดีจึงเป็นประโยชน์แก่สังคม และช่วยให้สังคมพัฒนาไปสู่ความเจริญ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ครูท่านอื่น ๆ ประกอบด้วย 5 ด้านคือ 1. จรรยาบรรณต่อตนเอง ครูต้องมีวินัยในตัวเอง ต้องพัฒนาวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ 2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร 3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจ โดยไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญของศิษย์และผู้รับบริการหรือเรียกสั้น ๆ ยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ 4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ และ 5. จรรยาบรรณต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี พบว่า ครูจะต้องมีเมตตาคือความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีกรุณาหมายถึงความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หมายถึง พุทธจริมหวังดีเมื่อมีผู้อื่นได้รับความทุกข์ร้อนตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร ห่วงใจไปตามเมื่อเห็นเขามีความทุกข์ มุทิตาหมายถึง ความรู้สึกชื่นชม เบิกบานใจ และพลอยยินดีเมื่อบุคคลอื่นประสบผลสำเร็จด้วยความจริงใจ หลักอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ 4 คือ รัก ชัง หลง และกลัว

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี เป็นการบูรณาการฝึกอบรมครูหลักพรหมวิหาร 4 ที่มีความสอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู 5 ด้าน เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครูเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอนอยู่แล้ว เช่น พยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอน มีการนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา คือความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมุทิตา ความพลอยยินดีด้วย การสนับสนุนและส่งเสริมการให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทาดีหรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำเอาหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสิน ตอนที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็ตัดสินโดยความเที่ยง

ธรรม ยุติธรรม หรือรักลูกศิษย์เท่ากัน มีอะไรก็แบ่งปันให้เท่า ๆ กันเพื่อที่จะเป็นการเรียนการสอนที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีความน่าสนใจในการเรียน

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้พบว่าหลักพรหมวิหาร 4 เป็นธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ประกอบด้วย 1. เมตตา: ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น 2. กรุณา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้ (1)ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดขึ้นมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์ (2) ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวัง ก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์ 3. มุทิตา: ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีจิตใริชยา ความริชยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความพุ้งซ่านซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เช่น เห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครุฑมเขยก็เกิดความริชยาจึงแกล้งเอาเศษซอล์ก โคลน หรือหมึกไปป้ายตามเสื้อกางเกงของเพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรกเลอะเทอะ เราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตา เพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง 4. อุเบกขา : การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดีย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นหลักธรรมที่สามารถบูรณาการกับการดำเนินชีวิตได้ทุก ๆ สาขาอาชีพเพราะจะเป็นการดำเนินชีวิตอยู่บนทางสายกลางที่จะเป็นการสร้างความสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ พระพุทธโฆษาจารย์ อธิบายว่า พรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมอันประเสริฐเนื่องจากพรหมวิหาร 4 เป็นข้อปฏิบัติเพื่อสัตว์อื่น เพราะต้องส่งจิตไปให้สัตว์อื่น และเป็นคุณธรรมที่ปราศจากโทษ เหมือนพวกพรหมและพระโพธิสัตว์ซึ่งอยู่ด้วยจิตปราศจากโทษ มุ่งแสวงหาประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง (เมตตา) ช่วยปลดเปลื้องสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง (กรุณา) พลอยยินดีต่อสมบัติของสัตว์ทั้งปวง (มุทิตา) และยึดมั่นอยู่ในภาวะเป็นกลาง ๆ (อุเบกขา) (พระพุทธโฆษาจารย์, 2547) สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงอธิบายว่าพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจ

แห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2543) และพระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) อธิบายว่า พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดี ยิ่งใหญ่หรืออภิปัญญา ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ หมายถึง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ที่แผ่ไปในมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายอย่างกว้างขวางสม่ำเสมอ ไม่จำกัดขอบเขต (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2546)

จรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 5 ด้านคือ 1.จรรยาบรรณต่อตนเอง ครูต้องมีวินัยในตัวเอง ต้องพัฒนาวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ 2.จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร 3.จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจ โดยไม่กระทำการเป็น ปฏิบัติต่อความเจริญของศิษย์และผู้รับบริการหรือเรียกรับ ยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดย มิชอบ 4.จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ และ 5.จรรยาบรรณต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่มีความสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้กำหนดจรรยาบรรณครู ตามระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ไว้ 9 ข้อ ดังนี้ 1. ครูต้องรัก และเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า 2. ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็ม ความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ 3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ 4. ครูต้องไม่กระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจอารมณ์ และสังคมของ ศิษย์ 5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช้ให้ศิษย์ กระทำการใดอันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ 6. ครูย่อมพัฒนาตน ทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ 7. ครู ย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู 8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และ ชุมชนในทางสร้างสรรค์ 9. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ ในการอนุรักษ์พัฒนาภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2540, น. 22) และไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ได้กล่าวถึง ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หลักการ การแสดงออกของบุคคลในทางที่ดีเป็นผลมาจากสภาวะจิตใจที่ดีงาม และความเชื่อถือที่ถูกต้องของบุคคลที่มีความ รักและเมตตาย่อมแสดงออกด้วยความปรารถนาในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่นมีความสุข ใฝ่ตรองถึงผลแล้วจึงแสดงออกอย่างจริงใจ ครูจึงต้องมีความรักและเมตตาต่อศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้ พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์ เป็นไปในทางสุภาพเอื้ออาทร ส่งผลดีต่อศิษย์ในทุก ๆ ด้าน (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2545)

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี เป็นการการใช้หลักเมตตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู หมายถึง ความปรารถนาดี ความรักอย่างมิตร ความมีไมตรี ความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจที่ดีต่อกัน ความมุ่งหวังให้บุคคลอื่นและสัตว์มีความสุขความเจริญก้าวหน้าโดยมิได้มุ่งผลประโยชน์ตอบแทนแก่ตนเอง เป็นคุณธรรมพื้นฐานขั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเป็นภาวะจิตที่ไม่เห็นแก่ตัว สามารถแสดงออกทั้งทางกาย และวาจา ซึ่งมีลักษณะกายกรรมและวจีกรรมอันประกอบด้วยจิตใจที่มีเมตตา จึงสามารถวัดความเมตตาได้ทั้งพฤติกรรมภายในและภายนอก คือแสดงออกทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ครูจะต้องมีเมตตาไปถึงพ่อแม่ผู้ปกครองด้วย และมีเมตตาต่อเพื่อนครู ภารโรง ผู้บังคับบัญชาด้วย ตลอดจนประชาชนในชุมชน สิ่งใดที่กระทำแล้วถือว่าเป็นการ สร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาให้สังคมเจริญ ครูควรกระทำสิ่งนั้น เช่น ให้ความร่วมมือต่อสังคม ทำบุญ อบรมสั่งสอนศิษย์ และประชาชนในสังคมในชุมชน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความ สุขภาพ มีศิลปะในการสนทนา รู้จักชนะใจคน มีน้ำใจ มีวิธีการพัฒนาโรงเรียนให้เจริญ จัดบริการ แนะนำที่ดีให้เด็กและประชาชน เป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดของห้องเรียน บริเวณโรงเรียน ห้องอาหาร ห้องสมุด มีความขยันหมั่นเพียรในการสอน และการประเมิณผล และ ติดตามผลนักเรียน จัดสวัสดิการที่มีประโยชน์ให้เด็กและผู้ปกครอง จัดโครงการที่เป็นการพัฒนา ต่อบุคลิภาพ พัฒนาบ้านเรือน พัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ให้ประชาชน เป็นโครงการร่วมกัน กับชุมชน เป็นต้น 1. การใช้หลักกรุณา หมายถึง ความรู้สึกสงสารจากจิตใจ เมื่อเห็นบุคคลอื่นหรือสัตว์ได้รับความเดือดร้อนหรือประสบกับความทุกข์ จะเกิดความห่วงใยคิดหาวิธีการและลงมือช่วยเหลือจริงเพื่อปลดปล่อยให้เขาเป็นอิสระจากความทุกข์หรือลดความเดือดร้อนลง ความกรุณาเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะทำให้เกิดความเสียสละแก่ผู้อื่น ช่วยลดความเห็นแก่ตัว เป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และสามารถแสดงออกมาภายนอกที่เป็นพฤติกรรมทั้งทางกายและวาจาที่ประกอบด้วยความกรุณาจากจิตใจ 2. การใช้หลักมุทิตา เป็นธรรมสำหรับมารดา บิดา ครู อาจารย์ ซึ่งความจริงอันเป็นข้อแตกต่างสำคัญระหว่างสังคมกับธรรมชาติที่มารดา บิดา ครู อาจารย์ เป็นผู้ควรเข้าใจฝึกอบรมให้เด็กเรียนรู้และประพฤติปฏิบัติพรหมวิหารธรรม เพื่อการนำไปพัฒนาจิตและปฏิบัติต่อบุคคลและสังคม โดยที่มารดา บิดา ผู้เป็นครูคนแรกของบุตร รวมตลอดถึง บุคลากร ครู เป็นแม่คุณเทศก์ผู้ชี้นำเอาพรหมวิหารธรรมมาเสนอและทำให้เด็กได้ปฏิบัติตาม มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ลักษณะทางจิตใจที่แสดงออกด้วยความรักความปรารถนาดี ความเกื้อกูล มุ่งสร้างผลประโยชน์ มีลักษณะที่จิตใจแสดงความสงสาร คิดให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3. การใช้หลักอุเบกขา แปลว่า มองดูอยู่ไกล ๆ หรือคอยมองดูแต่ไม่ใช่ดูเปล่า ๆ ดูให้เขาทำ เช่น พ่อแม่ต้องใช้ปัญญาพิจารณาว่าต่อไปลูกเราจะโต จะต้องหัดดำเนินชีวิตเองให้ได้ จะต้องรับผิดชอบตัวเองได้ ดังนั้นจึงฝึกให้ลูกทำ ให้เขาฝึกตัวเอง แล้วดูอยู่ไกล ๆ เป็นที่ปรึกษา ถ้าเขาทำไม่ถูก ทำไม่ได้ผล จะได้ช่วยแก้ไข แนะนำจนเขาทำเป็นหรือทำได้ดีด้วยตัวเอง พ่อแม่หรือครูอาจารย์ วางอุเบกขาแบบนี้เพื่อให้ลูกหรือ ลูกศิษย์มีโอกาสพัฒนาตนเอง การจะอุเบกขาได้ต้องมีปัญญา นอกจากนี้เมื่อใดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไปส่งผลกระทบเสียหายต่อธรรม คือทำให้เสียหลักการแห่งความเป็นจริง ความถูกต้องดีงามความสมเหตุสมผล ความชอบธรรม ความเป็นธรรม เช่น ผิดกฎหมายหรือกติกาสังคม เราต้องหยุดช่วยเหลือเพื่อให้เขาได้รับผิดชอบต่อธรรม ลักษณะ

เช่นนี้คือ อุเบกขา ดังนั้นอุเบกขาจึงเป็นตัวคุมหมัดทำให้ธรรม 3 ข้อแรกคือ เมตตา กรุณา มุทิตา อยู่ในขอบเขตที่ถูกต้อง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อุเบกขาเป็นการใช้ปัญญาเพื่อรักษาธรรม ส่วนเมตตา กรุณา มุทิตานั้นรักษาคนซึ่งใช้กับความรู้สึกมากกว่า เช่น รู้สึกเป็นมิตร รู้สึกเห็นใจสงสาร และรู้สึกพลอยดีใจช่วยหนุน ถ้าเราใช้เมตตา กรุณา มุทิตามาก เราจะมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดี แต่ถ้าขาดอุเบกขาคนจะช่วยเหลือกันระหว่างบุคคลจนกระทั่งเสียหลักการ จะเสียความเป็นธรรมในสังคม โดยละทิ้งหลักเกณฑ์ กฎหมาย กติกา เป็นต้นธรรมที่ช่วยให้เกิดอุเบกขา มี 5 อย่าง คือ วางใจในสัตว์ (ทั้งพระทั้งชาวบ้าน) วางใจเป็นกลางในสังขาร (ทั้งอวัชวะในตัวและข้าวของ) หลีกเว้นบุคคลที่หวั่นหวงสัตว์และสังขาร คบหาคนที่มิใช่เป็นกลางในสัตว์และสังขาร ทำให้ให้น้อมไปในอุเบกขาสรูปได้ว่าอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ 4 คือ รัก ชัง หลง และกลัว ในกรณีที่เราได้พยายามช่วยเหลือทั้งในด้านความเมตตา กรุณา และมุทิตา มาก่อนแล้ว แต่ถ้าหากบุคคลหรือสัตว์นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ หรือยังคงได้รับความเดือดร้อนก็ต้องวางใจให้เป็นกลางหรือเป็นปกติ ไม่ชอบหรือชังทั้งนี้เป็นเพราะเกิดจากปัญญาที่รู้ว่าทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตนและจะต้องเป็นผู้รับผลกรรมของตนเอง หรือในกรณีที่บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเราก็ไม่อาจใช้ความเมตตา กรุณา มุทิตากับเขาได้ เพราะถ้าใช้ออกไปก็จะเกิดความไม่ยุติธรรม จึงต้องวางอุเบกขา หรือในกรณี พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ ถ้าต้องการฝึกลูกหรือลูกศิษย์ เมื่อช่วยเหลือหรือชี้แนะในระดับหนึ่งแล้วก็ต้องวางอุเบกขาเพื่อเฝ้าหรือคอยดูอยู่ใกล้ๆ เพื่อให้เขาได้มีโอกาสกระทำหรือฝึกด้วยตนเอง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้อุเบกขาเป็นคุณธรรมหรือพฤติกรรมภายในจิตใจที่ต้องอาศัยปัญญาว่าอะไรควรหรือไม่ควร ทำให้จิตใจปลอดโปร่งและสามารถแสดงออกมาทางกายและวาจา ได้ด้วยการวางท่าทีเฉยและเฝ้าดูอยู่ทั้งนี้ควรยึดหลักที่ว่าจิตใจเป็นบุญจิตล้วนเป็นบาป และแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอน พบว่า มีการส่งเสริมให้ครูผู้สอน มีการนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา คือความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมุทิตา ความพลอยยินดีด้วย การสนับสนุนและส่งเสริม การให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทำดีหรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำเอาหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสิน ตอนที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็ตัดสินโดยความเที่ยงธรรม ยุติธรรม หรือรักลูกศิษย์เท่ากัน มีอะไรก็แบ่งปันให้เท่า ๆ กัน

องค์ความรู้ใหม่

การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 กับการสอนสำหรับแนวทางในการประยุกต์ใช้พรหมวิหารธรรมกับการสอนนั้น สามารถแยกออกเป็น 4 หัวข้อ ตามองค์ประกอบของพรหมวิหารธรรม อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ดังนี้

1. แนวทางในการประยุกต์ใช้เมตตาพรหมวิหารกับการสอน แนวทางการประยุกต์ใช้เมตตา หลักเมตตาใช้ในทุกโอกาส และใช้ได้ในทุกเพศทุกวัยโดยไม่มีจำกัดว่าจะต้องเป็นผู้ใหญ่หรือผู้บริหารแต่ประการเดียว ดังนั้นถ้าเรามีโอกาสมอบความหวังดีให้เพื่อนร่วมโลก ให้เพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขหรือให้แก่บุคคลรอบข้าง บุคคลในครอบครัว ก็สามารถจะกระทำได้อย่างเปิดเผย โดยไม่ต้องกังวลการประยุกต์ใช้เมตตา โอกาสที่ครู ผู้ดูแล

เด็ก หรือหัวหน้าจะได้แสดงความต่อเด็กนั้น เป็นไปได้สูงมาก ครูจึงไม่ควรพลาดโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมดังกล่าวนั้น อย่างจริงใจและตรงไปตรงมา รักปรารถนาดีต่อบุตรหลานผู้อื่นประดุจดังเป็นบุตรหลานของเราเอง หลายท่านเข้าใจกันว่า เมตตาคือหลักธรรมของผู้ใหญ่ (ผู้ใหญ่ในที่นี้หมายถึงผู้ที่เกิดก่อนและเกิดมานานแล้ว) ส่วนบุคคลอื่นซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ ไม่จำเป็นต้องมีหลักธรรมข้อนี้แต่ประการใด อันที่จริง หลักธรรมเรื่องเมตตาใช้ได้ในทุกคน ทุกกรณี ความมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมห้อง ความมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน ช่วยเหลืองานซึ่งกันและกัน ดูแลซึ่งกันและกัน ปรารถนาให้เพื่อนร่วมงานประสบผลสำเร็จในชีวิต สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เป็นเรื่องราวของ ความมีเมตตาทั้งสิ้น ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากบุคลากรครู ผู้ดูแลเด็กเพื่อพัฒนาศูนย์ให้ดีและสมบูรณ์พร้อมมากยิ่งขึ้น การที่บุคลากรเหล่านั้นมีเมตตา ปรารถนาดีให้ศูนย์ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ก็นับได้ว่า ได้ให้ความเมตตาต่อองค์กรฯ และให้ความเมตตาต่อเด็กเล็กในศูนย์เป็นอย่างมาก ในส่วนของบุคลากรครู ผู้ดูแลเด็ก ครูได้ให้คำแนะนำสั่งสอนเด็กในเรื่องของพรหมวิหารธรรม ให้รู้จักความเมตตา ปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมศูนย์และบุคคลใกล้เคียง สอนให้รู้จักเสียสละ รู้จักการให้ครูต้องมีความเมตตาต่อเด็ก รักลูกคนอื่นให้เหมือนรักลูกของเรา เลี้ยงลูกคนอื่นให้เหมือนเลี้ยงลูกของเรา สอนเรื่องความเมตตา การสอนอย่างนี้ นอกจากจะสอนเด็กแล้ว ครูก็สอนตัวเองไปในตัว เพราะครูต้องหาตัวอย่างให้เด็กเห็น คือสอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือกัน เวลามาโรงเรียนต้องรักกัน ช่วยดูแลน้องที่เล็กกว่า ครูต้องคอยบอกกล่าว บอกเด็กให้มีความรัก ความสามัคคี ดูแลน้อง ช่วยเหลือน้อง มีอะไรต้องแบ่งปันกัน ครูต้องศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพรหมวิหารธรรม ศึกษาให้กระจ่างและแจ่มแจ้งเพื่อปฏิบัติตนและสอนเด็กได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการศึกษาหาความรู้เพื่อการเรียนการสอน ถือว่าเป็นภาระประการหนึ่งของครู ที่ต้องมีและต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น การที่ครูได้รับการอบรมหรือหาความรู้เพิ่มเติมจากตำรา การพูดคุยสนทนาธรรม ถือได้ว่า เป็นการเตรียมความพร้อมของครูสำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เมตตาพรหมวิหารกับการสอนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่กรุณาตอบสัมภาษณ์ ซึ่งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเล่มนี้ หากแต่ไม่ได้นำมากล่าวไว้ในที่นี้ เพราะมีการให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ ประการแรก สอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือกันเวลามาโรงเรียน ต้องรักกัน ช่วยดูแลน้องที่เล็กกว่า ครูต้องคอยบอกกล่าวเด็กให้มีความรัก ความสามัคคี ดูแลน้อง ช่วยเหลือน้อง มีอะไรต้องแบ่งกันประการที่สอง สอนเด็กโดยวิธีการดังนี้ คือ 1) เล่านิทานเกี่ยวกับการใช้เมตตา ให้เด็กฟัง 2) แบ่งกลุ่มเด็ก แล้วให้เด็กออกความคิดเห็น โดยใช้สถานการณ์จำลอง เช่น ครูสร้างสถานการณ์จำลอง แล้วสอบถามเด็กว่า ถ้าเห็นเช่นสถานการณ์ที่จำลอง เด็กมีความคิดเห็นอย่างไร

2. แนวทางในการประยุกต์ใช้กรุณาพรหมวิหารกับการสอน แนวทางการประยุกต์ใช้กรุณา ความกรุณาเป็นหลักธรรมที่ข้อที่แสดงถึงเจตนารมณ์ของหลักธรรม กรุณาเป็นหลักธรรมที่มุ่งปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ครูซึ่งต้องดูแลเด็กที่ไม่ใช่ลูกของตนก็ต้องแสดงความปรารถนาดี ให้ลูกศิษย์มีวิชา การมีคุณธรรม จริยธรรมที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ครั้นเมื่อเขาได้ดีแล้ว ก็ยินดีไปกับเขาด้วย เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ถือได้ว่าเป็นความบริสุทธิ์ที่หาได้ยาก โดยเฉพาะครู ผู้ซึ่งเปรียบเสมือนเรือจ้าง พอส่งลูกศิษย์ข้ามฝั่งไปได้ ครูก็ได้แต่มองด้วยสายตาห่วงใย มีใจปรารถนาให้ลูกศิษย์เดินไปในทางที่ถูกต้อง เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ครูต้องมีหลักธรรมข้อนี้เป็นสำคัญ เพราะหลักธรรมข้อนี้เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ใจปรารถนาอย่างจริงใจที่

จะให้ผู้อื่นประสบความสำเร็จ และพ้นจากความทุกข์ ครูต้องมีความปรารถนาดีในตัวลูกศิษย์ หวังให้ลูกศิษย์ประสบความสำเร็จ การตั้งใจมั่นอย่างนี้สำหรับครู นับได้ว่า เป็นการเริ่มต้นที่ถูกต้องต้องฝึกตนให้เป็นผู้ที่มีความกรุณาก่อน เพื่อเป็นตัวอย่างให้เด็กได้เห็น แล้วจึงสอนให้เด็กรู้จักแสดงความกรุณาต่อเพื่อน โดยอย่างน้อยสอนให้เด็กนักเรียนไม่อิจฉาเพื่อน เพราะการฝึกตนถือว่าการกระทำในเบื้องต้นเพื่อการนำไปสู่หลักธรรมที่สูงขึ้น ครูเมื่อมีความกรุณา ไม่อิจฉาริษยาเพื่อนร่วมงานเมื่อเขาได้ดี ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน ต้องยินดีไปกับเขาด้วยอย่างจริงใจ ซึ่งถือได้ว่า ครูได้ฝึกปฏิบัติตนถูกต้อง คือ สอนให้เด็กไม่รังแกสัตว์แบ่งปันของเล่น รักน้องเหมือนรักตัวเอง ไม่ทำลายสิ่งของของโรงเรียน เวลาเพื่อนร้องไห้ ก็ช่วยดูแล คุณครูไม่ใช่ซ้ำเติมน้องไม่หลอกน้อง แย่งขนมน้อง แย่งของเล่นเพื่อน บอกคุณครูเวลาทำผิด ครูต้องปรารถนาดีกับเด็กอย่างจริงใจ และปรารถนาให้เด็กประสบความสำเร็จในชีวิต ต้องทำการศึกษาพรหมวิหารธรรมให้เข้าใจถ่องแท้แล้วหาวิธีนำเสนอให้เด็กได้เข้าใจ

3. แนวทางในการประยุกต์ใช้มุกิตาพรหมวิหารกับการสอน แนวทางการประยุกต์ใช้แนวทางการประยุกต์ใช้มุกิตา การปฏิบัติตนของครู ซึ่งเป็นแม่พิมพ์ของชาติ ถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่ถูกต้อง ดังนั้นการแสดงตนให้บุคคลอื่นเห็นว่า เรามีความรู้สึกชื่นชมยินดีต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อลูกศิษย์หรือต่อบุคคลรอบตัวก็ตามด้วยความจริงใจ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งของครูที่จะกระทำให้เห็นและเป็นตัวอย่างที่ดี หลักธรรมข้อนี้เป็นหลักธรรมสำคัญอีกข้อหนึ่ง เพราะการชื่นชมยินดีกับบุคคลอื่นอย่างจริงใจ เป็นการปฏิบัติที่ค่อนข้างยากและอดัดใจ เพราะพื้นฐานทางจิตใจของบุคคลย่อมไม่ยอมให้ใครได้ดีกว่า นี่ถือว่าเป็นธรรมชาติของคน ดังนั้นถ้าครู มีความชื่นชมยินดีกับเพื่อนร่วมงาน กับลูกศิษย์เมื่อได้ด้อยอย่างจริงใจ ย่อมเป็นสิ่งที่ต้องการขององค์การการประยุกต์ใช้มุกิตา ความรู้สึกชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เป็นข้อปฏิบัติของบัณฑิตที่ผู้อื่นให้ความเคารพนับถือเมื่อครู ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีหลักมุกิตาธรรม ความนับถือจากเพื่อนร่วมงาน จากผู้ปกครองเด็กและจากตัวเด็กก็จะตามมาเป็นเงาตามตัว การประยุกต์ใช้หลักธรรมเรื่องนี้ จึงเป็นเรื่องของตัวบุคคลที่จะมีวิธีการมองบุคคลรอบข้างอย่างไร อันดับแรกครูต้องทำความเข้าใจในหลักธรรมแล้วจึงนำไปสอนเด็กนักเรียนอย่างถูกต้อง ส่วนวิธีการในการประยุกต์สำหรับการสอน ครูอาจต้องยกตัวอย่างหรือเล่านิทานให้ฟัง แล้วถามเด็กว่า เรื่องนี้มีความชื่นชมยินดีกับบุคคลอื่นหรือไม่ อันดับต่อไปคือ ครูต้องศึกษาและทำความเข้าใจ ดีใจเมื่อเพื่อนร่วมงานได้ดี โดยไม่มีการอิจฉาริษยา ส่วนกระบวนการสอน อาจจะสอนโดยใช้วิธียกตัวอย่างประกอบหรือเล่านิทานให้เด็กฟัง แล้วตั้งคำถามให้เด็กตอบ ประการถัดมาคือ ครูต้องแม่นยำในเนื้อหาสาระสำคัญของมุกิตาว่า มีกรอบหรือขอบเขตแค่ไหน หรือว่าไม่มีขอบเขต ดังนั้น การปฏิบัติตนของครู ต่อเพื่อนร่วมงานก็ดี ต่อเด็กก็ดี ก็เป็นตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับบุคคลที่ได้สัมผัสและพบเห็น เช่น ครูต้องรู้จักยินดีกับเพื่อนร่วมงานก่อน เป็นต้น ประการต่อมา คือครูต้องสอนให้เด็กมีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับรางวัลจากครู ไม่อิจฉาริษยา ยอมรับในการชมเชยของคุณครู มีจิตใจที่อ่อนโยน ไม่ดื้อเวลาที่ครูสอน มีอารมณ์สดชื่นแจ่มใสตลอดเวลา

4. แนวทางในการประยุกต์ใช้อุเบกขาพรหมวิหารกับการสอน แนวทางการประยุกต์ใช้แนวทางการประยุกต์ใช้มุกิตา การปฏิบัติตนของครู แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขา อุเบกขา ความเที่ยงตรงไม่เอนเอียงหมายความว่า เป็นการกระทำที่ปราศจากอคติ 4 ประการคือ 1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก 2) โทสาคติ

ลำเอียงเพราะซัง 3) โมหาคติ ลำเอียงเพราะเซลา และ 4) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว ทั้ง 4 ประการนี้ เป็นเหตุให้วางอุเบกขาไม่ได้ ดังนั้น บุคคลพึงกระทำการโดยมีอุเบกขาอย่างซื่อตรงและตรงไปตรงมา ไม่มีอคติ การที่จะมีอุเบกขาได้นั้น จะต้องไม่มีอคติทั้ง 4 ข้อ การประยุกต์ใช้อุเบกขาไม่ใช่เป็นการวางเฉยแบบไม่ยินดียินร้าย แต่เป็นการสอนให้รู้จักตั้งตนให้เป็นกลางจากสิ่งทั้งหลาย หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ให้ปราศจากอคติ 4 ประการ แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความซื่อตรงของครู เพราะการที่วางตนเป็นกลางในลักษณะของอุเบกขานี้ เป็นการวางตนเป็นกลางในทุกระดับชั้น กล่าวคือ ไม่แบ่งพรรค แบ่งพวกเพราะเห็นว่ากลุ่มนั้นได้ดีกว่ากลุ่มเรา หรือว่ากลุ่มเราได้ดีกว่ากลุ่มเขา การใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อนร่วมงานจะต้องวางตนให้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยอาศัยอคติ 4 เป็นตัวประกอบหรือเป็นเครื่องมือของอคติ 4 ประการนั้น การปกครองเด็กก็เช่นเดียวกัน ครูจะต้องไม่มีอคติ 4 ประการไปใช้กับเด็ก ตรงมองเด็กอย่างตรงไปตรงมา คือ ครูต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเสมอต้นเสมอปลายทั้งต่อเด็กและเพื่อนร่วมงาน การเป็นครูที่ซื่อสัตย์ ซื่อตรงทั้งต่อเด็กและเพื่อนร่วมงาน กล่าวได้ว่า เป็นการวางตัวอุเบกขาได้อย่างถูกต้อง การประยุกต์ใช้นั้น พยายามสอนให้เด็กเข้าใจถึงคำว่าอุเบกขาและครูสอนวิธีการดำเนินชีวิตอย่างมีอุเบกขา การประยุกต์ใช้เป็นการบูรณาการระหว่างการดำเนินชีวิตในปัจจุบันให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ครูต้องบูรณาการตนให้เหมาะสมกับสมัยและเหมาะสมกับวัยเหมาะสมกับสถานที่ ดังนั้นการบูรณาการอุเบกขา จึงเป็นเรื่องของการรู้จักวางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยปราศจากเหตุผลที่ถูกต้อง การสอนเด็กจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับเด็ก ให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของอุเบกขานี้ว่า โดยแท้จริงแล้ว อุเบกขามุ่งสิ่งใดกันแน่ สำหรับครู ให้ทำความเข้าใจหลักธรรม เพื่อสอนตนเองและสอนเด็ก โดยการสอนให้เด็กไม่พูดปด โกหก มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง รักเด็กทุกคนเท่ากัน ไม่เลือกเด็กยากจนหรือเด็กมีฐานะดี ทำความเข้าใจและเรียนรู้เรื่องอุเบกขาให้เข้าใจ และประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างแก่เด็ก สอนเด็กให้เข้าใจถึงหลักอุเบกขา โดยปราศจากอคติ 4 อย่างชัดเจนและเข้าใจ

สรุปได้ว่า แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอน พบว่าแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอนมีอยู่แล้ว เช่น พยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอน มีการนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา คือ ความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมุทิตา ความพลอยยินดีด้วย การสนับสนุนและส่งเสริม การให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทำได้ หรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำเอาหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสิน ตอนที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็ตัดสินโดยความเที่ยงธรรม ยุติธรรม หรือรักลูกศิษย์เท่ากัน มีอะไรก็แบ่งปันให้เท่าๆ กัน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นประเด็นปัญหาต่างๆ ที่น่าศึกษาเป็นอย่างมาก แต่ไม่สามารถนำเสนอได้ในงานวิจัยเล่มนี้ได้หมด อันเนื่องมาจากมีข้อจำกัดด้านขอบเขตของการวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมพรหมวิหารธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาหลายรูปแบบ
2. ควรมีการศึกษารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพรหมวิหารธรรมสำหรับเยาวชนไทยในสังคมยุคออนไลน์
3. ควรศึกษาหลักธรรมของพรหมวิหาร 4 แต่ละข้อเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของนิสิตหรือนักเรียนได้อย่างไร
4. ควรศึกษาเด็กที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาแต่ละเรื่องเพื่อที่จะเป็นการหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและจะเป็นการหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ถูกต้องแท้จริง
5. ควรศึกษารูปแบบการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจเรียนรู้ได้ดีมีสติ มีสมาธิในการเรียนที่ยาวนานเราจะเห็นได้ว่าปัจจุบันเด็กได้ติดโทรศัพท์แล้วส่งผลต่อการศึกษาที่ผลการเรียนไม่ถึงเกณฑ์

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย สันติวงษ์. (2545). *การบริหารงานบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆษาจารย์. (2547). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)*. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2534). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ พุทธ ธรรม.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2545). *การกวาดวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงาน. (2551). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) : ฉบับสรุป*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2543). *รวมธรรมะ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: CURSUA ลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2540). *แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539*. กรุงเทพฯ: CURSUA ลาดพร้าว.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2535). *สมบัติพิสัยของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.